

Enhancing Digital Tools for an Inclusive Dyslexia Adult Education

2022-1-IT02-KA220-ADU-000087842

Digitālo rīku pilnveidošana iekļaujošas pieaugušo ar disleksiju izglītības sekmēšanai

Kopsavilkums

Maijs 2023

Šajā ziņojumā sniegts pārskats par pašreizējo situāciju Bulgārijā, Grieķijā, Īrijā, Polijā, Itālijā, un Latvijā saistībā ar specifiskiem mācīšanās traucējumiem un jo īpaši disleksiju. Disleksija ir viens no specifiskajiem mācīšanās traucējumiem, par kuriem izglītības speciālisti ir sākuši izjust nepieciešamību iegūt papildu zināšanas un prasmes. Disleksija ir termins, ar ko apzīmē traucējumu, ko lielākoties raksturo nopietnas mācīšanās grūtības lasīšanas, pareizrakstības un rakstīšanas prasmēs. Pēc savas izcelsmes disleksija ir neirobioloģisks stāvoklis, ko ietekmē ģenētiski faktori, kā arī vides faktori un fonoloģiskās apstrādes grūtības. Tādos reģionos kā Eiropa, kur valodu daudzveidība un daudzvalodu saziņa ir plaši izplatīta, pieaugušajiem ar disleksiju rodas vairāk problēmu.

Ņemot vērā šo informācijas un resursu trūkumu, šī ziņojuma mērķis ir kļūt par pamatu DYGI4ADU vīzijas īstenošanai, lai stiprinātu pieaugušo izglītotāju atbalsta lomu, vadot un konsultējot pieaugušos ar disleksiju un veidojot iekļaujošu pieaugušo izglītību. Tajā novērtēts tiesiskais regulējums un politikas intervences pasākumi izglītības un nodarbinātības jomā Bulgārijā, Grieķijā, Īrijā, Polijā, Itālijā, un Latvijā. Īsi tiek aplūkota intervences politika un uzņēmumos organizētās iniciatīvas, kā arī pašu uzņēmumu apkopotā statistika. Analizēti arī labās prakses piemēri, kurus var ieviest visās darbavietās un izglītības iestādēs.

Šis uz pierādījumiem balstītais ziņojums papildinās zināšanas par pieaugušo disleksijas fenomenu un efektīvām korekcijas metodēm Eiropas valstīs, izpētīs, apkopos un izplatīs pētījumus par disleksijai draudzīgu praksi un vairošas zināšanas un izpratni par inovatīvām pedagoģiskām un tehnoloģiskām stratēģijām, kas var atvieglot mācību procesu un veicināt pielāgošanos mācību procesā. Ziņojums atklāj disleksijas jēdziena atšķirības Eiropas valstīs. Bulgārijā termini "specifiskas mācīšanās grūtības" un "specifiski mācīšanās traucējumi" tiesiskajā regulējumā tiek lietoti bez īpašas atšķirības. Grieķijā disleksija ir atzīta par specifiskiem attīstības traucējumiem. Īrijā disleksija ir definēta kā specifiskas mācīšanās grūtības, kas ietekmē tekošas un precīzas lasītprasmes un pareizrakstības prasmju apguvi. Itālijas konstitūcijā "disleksija, disgrāfija, disortogrāfija un diskalkulija ir atzītas par mācīšanās traucējumiem, kas izpaužas, ja ir atbilstošas kognitīvās spējas, ja nav neiroloģisku patoloģiju un sensoro traucējumu, bet var radīt būtiskus ierobežojumus dažās

ikdienas dzīves darbībās".Latvija seko divu galveno klasifikāciju DSM-IV un ICD-10 definīcijām, pamazām pārejot uz DSM-V un ICD-11, kā arī pētnieku viedokļiem/koncepcijām, kas nosaka, ka "disleksija ir specifiskas un noturīgas mācīšanās grūtības, kas ietekmē rakstītās valodas koda (lasīšanas un pareizrakstības) apguvi un attīstību un rada būtiskus traucējumus mācību sasniegumos un/vai ikdienas dzīvē. Polijā visbiežāk lietotā attīstības disleksijas definīcija ir profesores Martas Bogdanovičas (Marta Bogdanowicz), kas ir šī jautājuma izpētes aizsācēja, standartizētā definīcija. Tādējādi disleksija ir "augstāko garīgo funkciju traucējumu sindroms, kas izpaužas kā specifiskas mācīšanās grūtības lasīt un rakstīt. Attiecībā uz atbildīgajām iestādēm un nosūtīšanas procedūru disleksijas diagnosticēšanai Bulgārijā Disleksijas asociācija veicina agrīnu identificēšanu un agrīnu iejaukšanos kā galvenos faktoros katra disleksijas indivīda panākumu nodrošināšanai, lai atbalstītu pieaugušos, kuriem diagnosticētas disleksijas spektra grūtības. Disleksijas un citu specifisku mācīšanās traucējumu (disgrāfijas, diskalkūlijas, dispraksijas) novērtēšanu valsts specializētajos medicīnas centros (parasti lielo slimnīcu sastāvā) veic bērnu psihiatri, klīnikas psihologi, vajadzības gadījumā sadarbojoties ar logopēdiem un neirologiem. Novērtēšanu var veikt arī vairākos privātos centros, ko veic klīniskie psihologi, logopēdi, disleksijas speciālisti. Grieķijā skolēnu ar invaliditāti un skolēnu ar speciālām izglītības vajadzībām izmeklē un nosaka diagnozi KEDDY, Speciālās diagnostikas novērtēšanas komiteja (EDEA) un citu ministriju medicīniskās izglītības centri (IPD), ko sertificējusi Valsts izglītības un reliģijas ministrija. KEDDY novērtē skolēnus, kuri nav sasnieguši divdesmit divu gadu vecumu, un, pamatojoties uz šajā darbā veikto pētījumu, nav skaidrs, kura aģentūra ir atbildīga par pieaugušo disleksijas novērtēšanu. Īrijas Disleksijas asociācija (Dyslexia association of Ireland, DAI) ir reģistrēta kā labdarības organizācija, kas dibināta 1972. gadā un strādā ar personām, kuras cieš no disleksijas. Papildus DAI tie, kas vēlas noteikt disleksijas diagnozi, var sazināties ar reģistrētu psihologu "Īrijas Psihologu biedrība" tīmekļa vietnē. Itālijā Likuma Nr. 170 "Jaunie noteikumi par īpašiem mācīšanās traucējumiem skolās" 3. pantā ir precizēts, kā jānosaka diagnoze, kas ir reāla specializēta ārstēšana, ko nodrošina Nacionālais veselības dienests un par ko ģimene paziņo skolai, kurā skolēns mācās. Latvijā, pēc Latvijas logopēdu datiem ir aptuveni 1% cilvēku ar disleksiju, taču nav konkrētas disleksijas novērtēšanas sistēmas, un šobrīd šī problēma tiek apspriesta. Polijā valsts iestādes, kas nodarbojas ar attīstības disleksijas jautājumiem, ir psiholoģiski-pedagoģiski

konsultatīvie centri. Vecākiem/aizbildņiem ir tiesības pieprasīt (bez nosūtījuma) diagnostisku izmeklēšanu un palīdzību specializētā klīnikā. Runājot par privātām apvienībām vai atbalsta grupām, viena no galvenajām iestādēm, kas Polijā cīnās pret disleksiju, ir “Polijas Disleksijas asociācija”. Ir valstis, kas savā valsts politikā ir pārņēmušas attiecīgos Eiropas tiesību aktus. Bulgārija 2004. gadā pieņēma Invalīdu integrācijas likumu, kas ir piedzīvojis vairākas pārskatīšanas, no kurām jaunākā ir no 2019. gada, Īrijā disleksija ir iekļauta Īrijas vienlīdzības tiesību aktos, savukārt Latvijā ir ratificēta Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām (CRPD).

Oficiālas statistikas par pieaugušajiem ar disleksiju nav, ir tikai dažas aptaujas, kas veiktas nelielās izlasēs. Stampoltzis un Polychronopoulou (2008) veica pētījumu, lai novērtētu disleksijas izplatību Grieķijas studentu vidū. Dati tika vākti no visām Grieķijas valsts augstākās izglītības iestādēm (N=32). Tika aplēsts, ka disleksijas izplatība ir 0,16 %, kas liecina, ka studenti ar disleksiju veido lielāko studentu ar invaliditāti grupu. Ik pēc diviem gadiem Īrijas Disleksijas asociācija (The Dyslexia Association of Ireland) veic aptauju, lai noskaidrotu, kā disleksija ietekmē personas šajā stāvoklī. Pēdējā aptauja tika veikta 2021. gadā, un, pateicoties lielajam aptaujas dalībnieku skaitam, viņiem izdevās apkopot pārlicinošus datus par to, kā disleksija ietekmē cilvēku dzīvi

Arī politikas intervences pasākumi disleksijas diagnosticēšanai ir atšķirīgi un nav ļoti skaidri pieaugušo iedzīvotāju gadījumā, vai nav vērsti tieši uz pieaugušajiem ar disleksiju. Bulgārijas Darba un sociālo lietu ministrija kopā ar Nodarbinātības valsts aģentūru sniedz metodisku un finansiālu atbalstu uzņēmumiem, kas nodarbina personas ar invaliditāti. Grieķijā sadarbības trūkums starp Izglītības ministriju un citām ministrijām ir radījis vairākus šķēršļus cilvēkiem ar disleksiju. Grieķijā tiek uzskatīts, ka KEDDY un valsts slimnīcu medicīniskās izglītības centriem (Veselības ministrijas iestāde) ir jāizmanto vienots diagnostikas un novērtēšanas protokols, kā arī obligāti ir analītiski novērtējumi gan attiecībā uz kognitīvo, gan psihosociālo profilu. Īrijā situācija atšķiras, jo darba devējiem ir jāpieliek visas pūles, lai darba vietā pielāgotos darbiniekiem ar disleksiju. Īrijas valsts nodarbinātības dienests INTREO piedāvā dotācijas un finansiālus stimulus privātā sektora darba devējiem. Latvijas Republikas Labklājības ministrija kopā ar ESF (Eiropas Sociālo fondu) ir sagatavojusi vadlīnijas iekļaujošas vides attīstībai valsts un pašvaldību iestādēs (Iekļaujošas vides ceļvedis, 2020), kurās sniegti padomi, kā veidot iekļaujošu kultūru, vidi un sadarbību.

Labākās prakses iniciatīvas disleksijas jomā piedāvā virkni inovatīvu risinājumu izglītībai un nodarbinātībai, kas ietver gan izglītības kursus, kuri piedāvā iespējas visiem tiem, kuri tādu vai citādu iemeslu dēļ nav varējuši pabeigt vidējo izglītību, gan tiešsaistes mācību moduļus skolotājiem/vecākiem, gan pieaugušo ar disleksiju prasmju, zināšanu un pieredzes pilnveidi līdz tādām līmenim, lai viņi varētu iesaistīties darba tirgū, gan digitālās platformas, izglītības metodikas un palīgtehnoloģijas. Labāka piekļuve palīgtehnoloģijām un labāka piekļuve diagnostikas un atbalsta pakalpojumiem ļaus pieaugušajiem ar disleksiju attīstīties un pat izcelties darba tirgū, sniedzot savu unikālo perspektīvu un nenovērtējamus talantus jebkuram uzņēmumam vai organizācijai.